

LA LLENGUA COM A IDENTIFICADOR DE LA IDENTITAT ETNO-TERRITORIAL I DEL MODEL D'ESTAT

Dregalinaite Kazakauskaitė, Elena

De la Dueña González, María

Grimalt Vives, Àngels

Luna Crespín, Elena

Mejías Francés, Pau

Resum

El present article estudia la importància de la llengua com a determinant de la identificació etno-territorial i la preferència del model d'estat en l'àmbit territorial del País Valencià. Es vol estudiar si hi ha correlació i quina és la intensitat d'aquesta entre la variable llengua i les variables identitàries. És a dir, s'analitza com afecta la llengua als camps de la cultura i la política, si la pràctica lingüística pot emprar-se com a indicadora de la configuració de les diferents posicions socials ideològiques valencianes.

Aquest estudi parteix d'un ampli marc teòric que engloba diferents conceptes, centrats principalment en el camp lingüístic i la identitat territorial/nacional. Seguidament s'empra l'Enquesta de valors de la Comunitat Valenciana del juny de l'any 2017 amb la qual es realitzen els anàlisis quantitius que doten de base empírica a la investigació i ens proporcionen els resultats. Es prova que la llengua interfereix en la identitat i en el camp polític, per tant, veiem que hi ha una relació.

LA LLENGUA COM A IDENTIFICADOR DE LA IDENTITAT ETNO-TERRITORIAL I DEL MODEL D'ESTAT

1. Introducció

L'objecte d'estudi d'aquest article és analitzar la relació entre les pràctiques lingüístiques al País Valencià, la identificació etno-territorial i la preferència del model d'estat.

Aquesta investigació queda dividida en cinc parts: introducció on s'expliquen els objectius i hipòtesi, acotant la magnitud de la investigació, seguidament s'exposa el marc teòric amb la finalitat de contextualitzar totes les bases teòriques de la temàtica tractada. En tercer lloc s'exposen les variables escollides en base a l'exposat en el marc teòric i la metodologia i tècniques d'anàlisi que es va a realitzar per arribar a confirmar o no la hipòtesi. A continuació s'analitzen les dades resultants de l'anàlisi i s'exposen els resultats. Finalment, amb la conjuminació dels resultats quantitius i l'anàlisi de les aportacions teòriques, s'apunten les conclusions.

La identitat la concebem en aquest article des de dues vessants; per una banda el sentiment d'identificació amb el territori, variable sentimental i per una altra banda el model d'estat preferit, variable política. Es pretén emprar la llengua d'ús com a variable explicativa de les dues anteriors.

L'interès rau en què a l'Estat espanyol la qüestió identitària i el model estatal han estat motiu de conflicte en reiterades ocasions i de forma molt bel·ligerant en algunes d'elles. La pretensió d'estat-nació unitari no ha estat possible malgrat els intents d'unificació, doncs hi ha identitats etno-territorials que han sobreviscut a l'hegemonia castellana promoguda. Aquestes identitats reclamen reconeixement i canvis en la distribució estatal. Així, es tracta d'un conflicte permanent que adquireix importància predominant de forma recurrent.

En aquests moments, donades les circumstàncies de creixement de moviments secessionistes (Catalunya i País Basc) així com dintre d'algunes comunitats autònomes (Lleó), la distribució, integritat i model de l'Estat espanyol s'estan posant en dubte de nou i són motiu de debat, i capten en molts períodes la totalitat de l'atenció mediàtica, amb l'acció d'alguns moviments socials que prenen caire revolucionari com *el tsunami democràtic*.

Per altra banda, cal considerar que la llengua, com a atribut diferencial, és un vehiculador d'identitat. Per això en molts dels moviments nacionalistes s'ha emprat com a ferramenta de reclam, tot i que hi pot haver altres atributs diferenciadors. El cas valencià és quant menys paradigmàtic, ja que el País Valencià posseeix una llengua pròpia distinta al castellà, el valencià (català), que a dia d'avui es troba en clar retrocés i en perill de desaparició per la presència social de pràctiques diglòssiques respecte del castellà. Aquestes pràctiques diglòssiques al País Valencià es troben incentivades per les normes i taxes de valor imposades des de l'Estat espanyol, com ara en l'article 2 de la Constitució, en que es tracta desigualment al castellà i al valencià. Això pot afavorir un conflicte generador d'identitat en aquelles persones que empen el valencià com a

llengua vehicular, podria generar un major sentiment etno-territorial valencià i una demanda d'un model estatal amb major competències per a la comunitat autònoma.

Ara però, la identitat valenciana a dia d'avui continua sense estar ben definida de forma consensuada. Aquesta situació identitària al País Valencià es deu a tres components principals: una llengua amb efectes latents, un territori no delimitat i un nosaltres mixt, sense alteritat a Espanya (Castelló, 1999). Acceptem la tesi de què hi ha una indefinició identitària: la valenciana és una identitat complexa i perplexa en paraules de Josep-Vicent Marqués (1974), “Ni carn ni peix” en les de Joan Fuster (1964 pp.15).

Per això creiem pertinent i d'importància estudiar quina és la identitat etno-territorial i quin model d'estat prefereixen les valencianes i valencians en relació a la llengua que empren. La pregunta d'investigació hi seria; Hi ha un major sentiment etno-territorial valencià i una preferència pel model estatal autonòmic actual o amb majors competències entre les persones que empren el valencià com a llengua vehicular?

El que volem conèixer és el grau de relació entre la pràctica lingüística (parlar valencià o castellà), i les dues variables dependents: el sentiment d'identitat etno-territorial i la preferència del model d'estat.

La hipòtesi és que la relació és positiva entre parlar valencià i tenir una major identitat etno-territorial valenciana. També que si s'empra el valencià com a llengua vehicular, la preferència del model d'estat és l'actual autonòmic o amb majors competències territorials. Al mateix temps que parlar castellà es correspon amb un sentiment identitària etno-territorial més espanyol que valencià i un model estatal més centralitzat.

S'espera aconseguir la verificació de la hipòtesi i demostrar que el conflicte lingüístic genera major sentiment identitària i per tant reclams de major autogovern.

Per aconseguir tenir una base teòrica consolidada el nostre marc teòric serà ampli, amb l'objectiu de poder fer servir el present treball en futures investigacions.

2. Marc teòric. Un breu repàs sobre la literatura de la identitat valenciana.

El nostre tema d'estudi relaciona la llengua amb la identitat col·lectiva. Ens hem trobat amb un ampli camp bibliogràfic i acadèmic sobre aquesta temàtica, des de que Joan Fuster als anys 60 va començar a tractar aquest tema amb obres literàries molt distingides donà pas a la sociolingüística valenciana.

Amb aquests estudis previs d'identitat valenciana, Vicent Flor agafa un extracte de teories prèvies d'Ariño i G. Ferrando sobre que: “la identitat valenciana més clara és l'espanyolisme” (Ariño i G. Ferrando, 2000: 327), ja que segons l'estudi 2667 del CIS del 2007 assenyala que tan sols l'1'8% dels interrogats es manifesta només valencià i un altre 11% més valencià que espanyol. Pel que fa a l'anomenada 'identitat dual', un 55% (la xifra més alta d'Espanya) es declara tan valencià com espanyol, la qual cosa, d'entrada, indica que un regionalisme tindria una amplíssima base social. Sembla que la identitat dual es dona majorment entre els oriüds del País Valencià i els valenciano-parlants o bilingües i “crece más en detrimento de la identidad valenciana

que de la identidad española” (Coller i Castelló, 1999: 179-180). Així, la prioritització de l'espanyolitat és molt superior a la valencianitat. La conclusió és inequívoca: hi ha molt més nacionalisme espanyol i significativament menys nacionalisme valencià que les respectives mitjanes estatals i que la resta dels nacionalismes considerats 'històrics', la qual cosa ha sigut considerada com una 'singularitat rotunda'.

Segons Vicent Flor (2011), hi ha conflictes sobre la definició identitària al País Valencià, ja que s'han anat construint diverses propostes al llarg dels anys com a resultat de la intrusió de les normes i valors que venen donades de l'Estat espanyol. Des de finals del segle XIX es va conceptualitzar una 'nova' identitat que va reforçar totes les característiques importades de l'estat espanyol dintre del País Valencià, donant lloc al regionalisme valencià. Finalment fou durant la Restauració quan es conformà una identitat regional a partir d'una valenciana temperamental preexistent.

Seguidament, el franquisme va seguir les pautes imposades que ja venien donades des de que es va unificar Espanya com a Estat al 1714, i, a part de reproduir-les les va institucionalitzar. Segons Vicent Flor (2011) el franquisme s'arrelà profundament al País Valencià i l'oposició no aconseguí posar en dificultats a la dictadura. Tot i això, el ressorgiment del valencianisme tingué importància al món universitari i als partits polítics. El fusterianisme fou el referent de la gran majoria de les forces antifranquistes que valencianitzaren les forces progressistes. Durant la Transició es va desenvolupar el 'blaverisme' que com a herència del franquisme, va donar més suport a la identitat espanyola que a la valenciana.

A la lluita que es dona entre ambdues identitats (espanyola i valenciana) tenen un punt en comú i es que veuen com a estranya la identitat catalana, que per a uns pensen que vol imposar-se sota l'espanyola i per als altres contra la valenciana. Flor ha estudiat els orígens de l'anticatalanisme i la seua influència en la identitat valenciana. L'autor ens explica que els seus primers passos es troben al segle XIX que malgrat l'altíssim nivell d'analfabetisme. Així, a les primeries del segle XX, la cultura política ja era “sòlidament nacional-espanyola” (Flor, 2011).

Marqués (1974) pren la definició d'ideologia entesa com a les interpretacions errònies de la realitat, per contraposició a les visions científiques. Així ho aplica al cas valencià, esbrinant quines són les distorsions que es materialitzen al País Valencià. Comença pels dos gran reduccionismes: creure que la qüestió de País sols juga la condició de valencià/ana i no la de classe “el tema no unifica al subjecte” i pensar que no hi ha una determinació específica, o dimensió comunitària, de manera que la visió d'una persona abstracta d'una indeterminada classe seria l'única representació possible de la realitat. No hi ha unitat en quant a l'actitud vers el país sense tenir en compte l'òptica de classe. Així cada classe té una visió diferent del País. Marqués també apunta que la no captació d'un determinat aspecte de la realitat no implica la seua inexistència, així com que alguns estrats socials denunciaran els fets reals i aquesta absència. I és això mateix el que ocorre al País Valencià quant a la representació del País com a comunitat. Segons Marqués surt una dualitat d'aquesta problemàtica: per una banda, ens trobem actituds valencianes de reconèixer's com a poble i al mateix temps de no fer-ho, tot incidint en què hi ha sectors interessats en mantenir aquest estat de no reconeixement. És aleshores quan mitjançant el concepte perplexitat exposa la situació dual de coexistència de formes que busquen la definició i reconeixement identitària al mateix temps que les que intenten desviar la comprensió de la realitat sentida. Apunta que al País Valencià existeix una gran densitat ideològica produïda per la classe dominant amb l'objectiu d'aconseguir mantenir la confusió, però que al mateix temps

aquesta afirmació pot ser ideologia [accepció exposada a l'inici] de la pròpia investigadora. Així doncs, considerem la perplexitat i la complexitat com a els trets definitoris de la realitat valenciana en Marqués, una perplexitat que [redundant] ens deixa perplexes.

Per a Ninyoles, la llengua ocupa un lloc central en el si de les societats que fa que aquesta esdevinga un instrument de dominació simbòlica de primera magnitud. Es tracta d'una dominació exercida a través de símbols, a través de la selecció d'un conjunt de formes de representació de la realitat que amaga altres possibles representacions i, per tant, amaga altres parts de la mateixa realitat. L'èxit en l'exercici d'aquesta dominació simbòlica garanteix l'acceptació de la dominació pels grups dominats.

El poder que té la llengua sobre la cultura és que aquesta també és cultura (Castelló, 2001 pp10) i ni la llei, l'educació, govern, etc no tindrien sentit sense ella. Per tant, tenir un punt de vista de la llengua des de fora no és el mateix que tenir-lo des de dins. La llengua és tant un concepte abstracte com un concepte comunicable i identificador. La llengua també pot tenir una dimensió instrumental que es realitza en la llengua i altra dimensió valorativa que es realitza quan parlem d'aquesta.

La diglòssia és una situació on dues llengües en conflicte tenen valoracions diferents, ja que una és percebuda com a llengua alta i altra com a llengua baixa. I quan els seus parlants es relaxen, es donen conflictes entre les dues llengües. Açò pot comportar a la dominació de la llengua alta sobre la baixa. Aquest és el cas del País Valencià, ací no es parlava castellà sinó que amb la conformació de l'Estat espanyol i més fortament després de la guerra civil, els valencians es varen veure en l'obligació d'afegir el castellà al seu dia a dia. Les situacions socials es jerarquitzen i amb les llengües no podia ser menys. Una s'interpreta com a llengua alta, que s'utilitza en la comunicació formal, en les relacions socials secundaries i l'altra s'interpreta com a llengua baixa, que es reserva per a la comunicació informal, en les relacions primàries. El que significa que, en una situació de bilingüisme social, la diglòssia, tal com la defineix Ninyoles, està sempre present.

Joshua Fishman (2001) va introduir el concepte de «diglòssia» en l'anàlisi social de la llengua, que va prendre Ninyoles. Exposa les variables segons territoris del que pot comportar una situació de diglòssia. Manifesta en un primer moment que als territoris més pròspers es donen el cas de que la llengua autòctona/indígena es sobreposa a la llengua intrusa mentre que als territoris menys pròspers la situació de conflicte entre dues llengües es resol amb el cas de que la llengua intrusa es sobreposa a la llengua autòctona/indígena. Per tant, podem tenir dues situacions, una on la llengua intrusa és més utilitzada que la autòctona, i una altra on la llengua indígena és més utilitzada que la intrusa. Aquestes dues estaran a dintre d'àmbits diferents segons la seua importància per al poble. La asimetria es dona entre les dues llengües, però per a Fishman el que es deuria de buscar és una simetria o igualtat entre ambdues llengües.

Seguint amb Fishman, la situació lingüística del País Valencià ha passat per diferents fases, si atenem els processos d'extensió del castellà al llarg de la història. En aquesta evolució, la societat valenciana ha cobert almenys tres fases: a) dualitat diglòssia, en la qual el castellà s'expandeix entre els grups dirigents; b) substitució lingüística, lligada a la mobilitat social vertical; i c) conflicte lingüístic, substitució i normalització, com a resposta a la modernització social.

Pel que observa Ninyoles, en l'actualitat al País Valencià no podem parlar de bilingüisme territorial, situació en la que la alternança de llengües es produeix en funció

del territori en el que en ens trobem. Com a molt ens trobem, davant d'una situació que Aracil qualificaria com "bilingüisme territorial unilateral": és a dir, podem veure el territori valencià dividit per zones, d'una interior i l'altra costera, en la primera no és necessari ser bilingüe, mentre que en la costera sí. Al País Valencià no ens trobem amb territoris monolingües en sengles llengües, sinó un territori monolingüe castellà i un altre bilingüe valencià-castellà.

Segons Rafael Castelló (2001), hi ha una interacció lingüística, lluny de respondre a patrons de lliure canvi, suposadament neutrals, està regulada, intervinguda, per les institucions estatals, mitjançant una oficialitat jerarquitzada dels codis lingüístics que conviuen. Però aquesta convivència no es desenvolupa en condicions d'igualtat: ni el Mercat, ni l'Estat, el garanteixen, en aquests moments.

Existeixen tres lleialtats: en primer lloc, la lleialtat competencial: coneixement d'un idioma, diferencia entre un coneixement passiu o actiu, oral o escrit, seguidament la lleialtat instrumental: mantenir l'ús social de la llengua en ambients associatius, en relacions secundàries. I finalment, la lleialtat valorativa: quan es parla sobre la llengua, no necessàriament en la llengua. (Castelló,2001). Amb els indicadors de lleialtat anteriors ens adonem que el valencià es tracta d'una llengua que presenta problemes de lleialtat en la dimensió instrumental, això contrasta ja que la lleialtat valorativa està molt per damunt. Es valora la llengua, però no s'usa en relacions secundàries i de proximitat.

Bourdieu (2002) afirma que l'habitus lingüístic més el mercat lingüístic configura la expressió lingüística o el discurs. L'habitus lingüístic es pot definir com un producte de les condicions socials, aquest no és una simple producció d'un discurs sinó una producció d'un discurs que s'ajusta a una situació, o més bé a un mercat o a un camp. Dins d'això tenim la acceptabilitat que suposa la conformitat de les paraules, no sols a les regles immanents a la llengua, sinó també a les regles, immanents a una situació, o més bé a un determinat mercat lingüístic, que es dominen intuïtivament. N'hi ha un mercat lingüístic cada vegada que algú produeix un discurs dirigit a receptors capaços de avaluar-ho, apreciar-ho i donar-li un preu.

El mercat lingüístic és 'una situació social determinada, més o menys oficial y ritualitzada, un conjunt d'interlocutors que es situen en un nivell més o menys elevat de la jerarquia social' (Bourdieu, 2002); totes aquestes propietats es perceben i jutgen de manera infra-conscient i s'orienten inconscientment la producció lingüística. "És un tipus determinat de lleis (variables) de formació dels preus de les produccions lingüístiques" (Bourdieu, 2002). Això també ho conforma el capital lingüístic que és el poder sobre els mecanismes de formació dels preus lingüístics, el poder per a fer que funcionen en el seu profit les lleis de formació dels preus i així agafar la plusvàlua específica. Les interaccions lingüístiques són tipus de micro-mercats que estan sempre dominades per les estructures globals. N'hi ha una relació de dependència entre els mecanismes de dominació política i els mecanismes de formació dels preus lingüístics característics d'una situació social determinada. Dins el mercat lingüístic n'hi han relacions de força. Així en el mercat lingüístic té lleis de determinació dels preus que fan que tots els productors lingüístics, de parles, no siguin iguals. Les relacions de força, que dominen el mercat provoquen que certs productors i productes tinguen un privilegi d'entrada, suposen que el mercat lingüístic està relativament unificat. Dins d'això n'hi han relacions de força, que són "relacions que transcendeixen de la situació, són irreductibles a les relacions d'interacció tal com es pot captar en la situació" (Bourdieu, 2002). Doncs tenim que les relacions entre dues persones estan sempre

dominades per la relació objectiva que existeix entre les llengües corresponents, és a dir, entre els grups que les parlen. Es produeixen “efectes de capital i de dominació lingüística” (Bourdieu, 2002) i, per això, és necessari que el mercat lingüístic estiga relativament unificat, és a dir, que la majoria dels locutors estiguen sotmesos a la mateixa llei de determinació dels preus de les produccions lingüístiques. En el cas de l'Estat espanyol, es produeix el que Bourdieu (2002) anomena “unificació del mercat o les relacions de dominació lingüística”: en el mercat lingüístic s'exerceixen formes de dominació que posseeixen una lògica específica i, al igual que en qualsevol mercat de béns simbòlics, existeixen formes de dominació específica que no es poden reduir de cap manera a la dominació estrictament econòmica, ni en la manera que s'exerceixen, ni en els guanys que procuren. Altrament, s'ha de tenir en compte, que per aquest anàlisi s'ha fet ús d'una enquesta, i Bourdieu (2002) argumenta que en situació d'enquesta es tendeix conscient o inconscientment a seleccionar lo que es pareix més conforme amb la imatge que tenen de la cultura dominant, de manera que no és possible aconseguir “que digueren que era allò que en veritat els agradava”.

Observem quatre grups de persones diferenciades per l'habitus lingüístic que venen donats pels seus capitals: el primer grup manté les lleialtats per damunt de la mitjana en les seues dimensions rellevants, l'instrumental i la valorativa, es coneix com lleialtat. Després estan les persones que la fan servir, però no la valoren, es una situació compensatòria i es coneix com sub-valoració. En tercer lloc, estan els que la valoren, però no la fan servir, també una situació compensatòria, es coneix com idealització. Per últim, estan els que no la valoren y no la fan servir, assimilació. Amb tot això ens adonem que l'actitud més estesa entre els valencians es la de assimilació, seguida de la idealització amb un 27,7%, continua amb la lleialtat i finalment tindriem la sub-valoració. Sabent això tenim dues aliances al País Valencià es donen entre la idealització- lleialtat i entre sub-valoració- assimilació.

Joshua Fishman ens aporta una visió teòrica sobre el nacionalisme i la llengua. El nacionalisme és la força més profundament cultural i política dels nostres temps, però no és l'única que hi ha. La llengua serà l'instrument per mitjà del qual la realitat es conceptualitza. Les actituds lingüístiques al País Valencià, (Castelló, 2001) la relació entre la llengua i la nació és un poc diferent a la relació entre nació i territori, la llengua no és més que un dels atributs legitimadors. Hi pot haver una nació sense llengua diferencial, però no pot haver-ne sense territori. La llengua oficial es construeix vinculada a l'Estat. La unificació lingüística compleix tres funcions bàsiques: creació de les identitats col·lectives, reducció dels costos de transacció (traducció) i control del sistema social de comunicació.

Seguint amb els estudis de Joshua Fishman, l'etnicitat associada a la llengua es dóna també en termes de parentiu, d'aquesta manera ja ve donada des d'un context històric: la llengua és el poble fet audible. Es creu que la llengua promou beneficioses característiques etno-cognitives i etno-emocionals dins de la seua col·lectivitat ètnica associada. La relació entre la llengua i el seu poble constitueix tant una metafísica com una cosmologia. La relació assumida aporta una manera no sols de comprendre el poble i la llengua propis i el seu espai de creació, sinó també d'enfocar tots els pobles, totes les llengües i totes les creacions.

Fishman (2001) troba la problemàtica a l'hora de mesurar l'estat nació com a unitat identitària, sense veure el problema de les fronteres físiques com tots sabem no són naturals, i no reflecteixen una comunitat vertaderament. Es deu de tenir en compte

una separació entre els valors i les normes de dins i de fora, de tal manera que acceptem la llengua de fora però no dels seus valors i normes, per tant es pot donar el cas de que els de dins parlen el valencià i amb els de fora parlen el castellà. El control cultural depèn al 100% de la llengua.

Com hem vist n'hi ha tota una mena d'anàlisi respecte a la situació de la llengua valenciana i la identitat. Lluny de la neutralitat la situació valenciana pateix situacions que la fan única a l'hora d'estudiar-la. Amb el marc teòric de base anem a esbrinar i copsar la realitat del País Valencià respecte a la seua llengua i la seua identitat.

3. Metodologia i tècniques d'anàlisi

La base de dades és l'Enquesta de Valors de la Comunitat Valenciana del juny de 2017, s'ha entrevistat a ciutadans i ciutadanes de la Comunitat Valenciana de 18 anys o més. Sent el tipus d'entrevista personal en el domicili de la persona entrevistada. El tipus de mostreig és estratificat i per conglomerats, sent les últimes unitats de mostreig els municipis. La grandària mostral és de 2.018 entrevistes, repartides per províncies i municipis de la següent forma:

Província d'Alacant 685

Província de Castelló 405

Província de València excepte capital 635

València 293

L'error atribuïble a la mostra és $\pm 2,2\%$; en el cas teòric de que la mostra haguera sigut estrictament aleatòria amb un nivell de confiança del 95% i $p=q=0,5$.

Les variables dependents hi són la variable *sentiment etno-territorial* (P31) i *model d'estat preferit* (P32). Són dues variables ordinals amb 5 nivells cadascuna. La nostra variable independent és la llengua que en l'enquesta es pot estudiar a partir de dues variables;

- La variable *idioma*, que és la llengua en la que s'ha contestat el qüestionari.
- La variable *P30*; usos que fa habitualment de les llengües oficials. És una variable ordinal de menys ús del castellà a més ús (4 nivells).

La variable *idioma* té molt poca variància, ja que quasi totes les persones entrevistades responen el qüestionari en castellà. S'empra aquesta per ampliar un nivell la P30, distingint entre les persones que diuen usar habitualment el valencià i responen el qüestionari en valencià i aquelles que també diuen emprar el valencià habitualment però responen el qüestionari en castellà. La variable resultant continua sent ordinal amb un nivell més (5 nivells).

Tots el processos de tractament de les variables i les anàlisis es realitzen per mitjà del paquet informàtic d'IBM Software Package for Social Statistics (SPSS).

Primerament s'ha realitzat una re-codificació de la P30 per separar els valors perduts (NS/NC) dels no perduts (1-5) en dues noves variables que ens permeten no

perdre els valors perduts en cas de ser necessaris. Per obtenir els resultats s'empra la variable recodificada P30 de valors no perduts.

Amb aquestes 3 variables (llengua, P30 i P32) s'ha realitzat una anàlisi de contingències. En aquesta s'han demanat els estadístics Xi quadrat, Gamma, Somer's d, Kendall's tau-b i Kendall's tau-c. Pel que fa al Xi quadrat, aquest ens mostrarà la significació asimptòtica entre les variables, si és menor que 0,05 acceptem la nostra hipòtesi, i per tant tenen relació, si és major, estem obligats a rebutjar la nostra hipòtesi. Amb la S de Sommers el que podem comprovar la simetria i la correlació de les dues variables, és a dir, hi ha simetria quan el resultat és menor a 1 i major de -1, i d'altra banda, la correlació es comprova quan el resultat és diferent a 0, on 0,5 és una correlació ampla i 0 no correlació, a mesura que es va separant de 0 hi ha més correlació entre variables. Finalment, les estadístiques asimètriques de Gamma, Kendall tau-b i Kendall tau-c ens mostren la simetria/asimetria entre les variables, per tant, tenen la mateixa utilitat que la D de Sommers.

4. Anàlisi de les dades i resultats

Basant-nos en la nostra hipòtesi, les variables univariants que necessitem per a poder conèixer-la són: la llengua com a variable independent per veure el grau de correlació i asimetria que te amb les dues variables dependents que són la identitat etno-territorial i la preferència de model d'estat. S'ha esperat aconseguir uns resultats que validen la nostra hipòtesi. El que s'ha fet és analitzar la variable independent amb les dues dependents (de forma separada) per a veure la correlació i asimetria entre aquestes. Per tant, anem a explicar els resultats que hem obtés d'aquestes operacions quantitatives.

Taula 1. Creuament sentiment nacional i l'ús del valencià en relació al percentatge i residu. El percentatge indica el repartiment d'un ús d'una llengua entre la identitat nacional (es llegeix horitzontalment).

		Recopnte	%	Residu
Només espanyol	(a)U.V/R.V	1	0,8	-4,7
	(b)U.V/R.C	17	3,9	-7,8
	(c)P.C/D.V	43	8,4	-5,6
	(d)N.V/Entén	147	22,6	5,3
	(e)N.P.C	116	42	12,5
	(f)T	324	16,3	0.0
Més espanyol que valencià	(a)U.V/R.V	2	1,7	-3
	(b)U.V/R.C	19	4,4	-4,1
	(c)P.C/D.V	50	9,7	0,2
	(d)N.V/Entén	79	12,2	2,8
	(e)N.P.C	40	14,5	3.0
	(f)T	190	9,5	0.0
Igual	(a)U.V/R.V	190	9,5	0.0

	(b)U.V/R.C	77	64,2	1,7
	(c)P.C/D.V	277	64,3	3,6
	(d)N.V/Entén	351	68,3	6,2
	(e)N.P.C	346	53,2	-2,2
	(f)T	78	28,3	-10,3
Més valencià que espanyol	(a)U.V/R.V	35	29,2	6,6
	(b)U.V/R.C	88	20,4	7,1
	(c)P.C/D.V	48	9,3	-1,4
	(d)N.V/Entén	38	5,8	-5,1
	(e)N.P.C	9	3,3	-4,4
	(f)T	218	10,9	29
Només valencià	(a)U.V/R.V	4	3,3	1,8
	(b)U.V/R.C	20	4,6	6,2
	(c)P.C/D.V	2	0,4	-2,3
	(d)N.V/Entén	2	0,3	-3
	(e)N.P.C	1	0,4	1,6
	(f)T	29	1,5	0.0
Cap de les anteriors	(a)U.V/R.V	1	0,8	-2,2
	(b)U.V/R.C	10	2,3	-2,9
	(c)P.C/D.V	20	3,9	-1,4
	(d)N.V/Entén	38	5,8	1,1
	(e)N.P.C	32	11,6	5,3
	(f)T	101	5,1	0.0
Total	(a)U.V/R.V	120	100	0.0
	(b)U.V/R.C	431	100	0.0
	(c)P.C/D.V	514	100	0.0
	(d)N.V/Entén	650	100	0.0
	(e)N.P.C	276	100	0.0
	(f)T	1991	100	0.0

- (a) U.V/R.V: usa valencià respon en valencià; (b) U.V/R.C: usa valencià, respon en castellà;
(c) P.C/D.V.V: parla castellà, de vegades en valencià; (d) N.V/Entén: no parla val. però l'entén;
(e.)N.C: només castellà; (f) T: total.

Font: Elaboració pròpia.

En primer lloc, anem a analitzar la *Taula 1* ens mostra una correspondència amb la nacionalitat i l'ús de la llengua. Les grans diferències les trobem quan ens fixem en els percentatges i residus de parlar només en valencià i sentir-se només valencià, aquests estan altament relacionats. De la mateixa manera que trobem que qui parla només castellà es sent només espanyol amb un 42% i un residu positiu de 5.3. Quan s'ajunten les llengües s'ajunten els sentiments nacionals.

Taula 1.1. Proves Chi-quadrat

	Valor	df	Significació asimptòtica
Chi-quadrat de Pearson	480,39	20	0.000
Raó de versemblança	475,25	20	0.000
Associació linial per linial	130,14	1	0.000
N de casos vàlids	1991		

Font: Elaboració pròpia.

Després podem veure que la *Taula 1.1* amb la prova de la Chi quadrat ens mostra una correlació ja que la significació asimptomàtica és 0, i com és menor a 0,05 significa que no acceptem la hipòtesi nul·la.

Taula 1.2. Mesures direccionals

		Valor	Error estàndard asimptòtic	T aproximada	Significació aproximada	
Ordinal por ordinal	d de Somers	Simètric	-0,287	0,019	-15,138	0.000
		SENTIMENT IDENTITAT dependent	-0,263	0,017	-15,138	0.000
		PRÀCTIQUES LINGÜÍSTIQ UES dependent	-0,317	0,021	-15,138	0.000

Font: Elaboració pròpia.

La *Taula 1.2* ens presenta la D de Sommers, amb una correlació entre variables no molt gran i negativa, (llengua espanyola menys probabilitat de sentir-se només valencià i viceversa), amb valors molt similars entre sí, la qual cosa vol dir que malgrat n'hi haja un moderat grau de concordança sí existeix entre elles una relació de dependència.

Taula 1.3. Mesures simètriques.

	Valor	Error estàndard asimptòtic ^a	T aproximada ^b	Significació aproximada
--	-------	---	------------------------------	----------------------------

Ordinal per ordinal	Tau-b de Kendall	-0,288	0,019	-15,138	0,000
	Tau-c de Kendall	-0,249	0,016	-15,138	0,000
	Gamma	-0,410	0,026	-15,138	0,000
N de casos vàlids		1991			

Font: Elaboració pròpia.

Les mesures simètriques de la *Taula 1.3* també ens mostren, una correlació moderada i negativa entre les variables, a causa de que els valors de Gamma, tau- de Kendall i tau-c de Kendall, donen resultats amb valors negatius separats del 0 i menors de 1 i majors de -1, per tant, al igual que la D de Sommers, hi ha una relació. També, les proves asimètriques de Gamma, Tau-b i Tau-c de Kendall ens mostra que un afebliment de la identitat redueix l'ús de la llengua més que un increment de l'ús de la llengua enforteix la identitat.

Taula 2. Model d'estat preferit i pràctiques lingüístique (els percentatges es llegeixen verticalment)

		Recoppte	%	Residu
E. Unitari	(a)U.V/R.V	17	14,9	-1,3
	(b)U.V/R.C	64	16,4	-1,8
	(c)P.C/D.V.			
	V	87	18,2	-0,9
	(d)N.V/Entén	130	21,9	1,7
	(e)N.C	60	24,2	1,9
	(f)T	358	19,6	0.0
E. Regional	(a)U.V/R.V	6	5,3	-2,1
	(b)U.V/R.C	33	8,4	-2,1
	(c)P.C/D.V.			
	V	65	13,6	1,8
	(d)N.V/Entén	78	13,2	1,6
	(e)N.C	26	10,5	-0,5
	(f)T	208	11,4	0.0
E. Autonòmic	(a)U.V/R.V	49	43	0.0
	(b)U.V/R.C	171	43,7	0,3
	(c)P.C/D.V.			
	V	186	39	-2,1
	(d)N.V/Entén	259	43,7	0,3
	(e)N.C	121	48,8	1,9
	(f)T	786	43,1	0.0
E. Federal	(a)U.V/R.V	30	26,3	2
	(b)U.V/R.C	71	18,2	0,5
	(c)P.C/D.V.			
	V	108	22,6	2,3

	(d)N.V/Entén	104	17,5	-1,1
	(e)N.C	34	13,7	-2,3
	(f)T	347	19	0.0
E. Confederal	(a)U.V/R.V	12	10,5	1,6
	(b)U.V/R.C	52	13,3	5,8
	(c)P.C/D.V.V	31	6,5	-0,3
	(d)N.V/Entén	22	3,7	-3,6
	(e)N.C	7	2,8	-2,7
	(f)T	124	6,8	0.0
Total	(a)U.V/R.V	114	100	0.0
	(b)U.V/R.C	391	100	0.0
	(c)P.C/D.V.V	477	100	0.0
	(d)N.V/Entén	593	100	0.0
	(e)N.C	248	100	0.0
	(f)T	1823	100	0.0

(a) U.V/R.V: usa valencià respon en valencià; (b) U.V/R.C: usa valencià, respon en castellà; (c) P.C/D.V.V: parla castellà, de vegades en valencià; (d) N.V/Entén: no parla val. però l'entén; (e) N.C: només castellà; (f) T: total.

Font: Elaboració pròpia.

Per altra banda, tenim quasi el mateix cas amb el model d'estat i l'ús de la llengua. La *Taula 2* ens mostra que n'hi ha una certa correlació amb l'ús de la llengua, per exemple, sentir-se només espanyol i voler un estat unitari. Pel que fa al model d'estat preferit, els resultats mostren que hi ha una relació entre no parlar castellà i escollir un model d'estat unitari, com és l'estat nacional espanyol, les dades quantitatives ens mostren 24% i un residu positiu del 1,9. Per tant, es relaciona directament amb una identitat etno-territorial espanyola. D'altra banda, podem comprovar que els enquestats que responen en valencià escullen un model d'estat confederal, federal i autonòmic, que suposen un 10,5%, un 26,3% i un 43% respectivament. Aquests models es basen més no en un estat central unitari, sinó per la dispersió del poder entre territoris.

Taula 2.1. Proves Chi-quadrat.

	Valor	df	Significació asintòtica (bilateral)
Chi-quadrat de Pearson	74,275 ^a	16	0,000

Raó de versemblança	72,877	16	0,000
Associació linial per linial	38,314	1	0,000
N de casos vàlids	1823		

Font: Elaboració pròpia.

La prova Chi quadrat a la *Taula 2.1*, ens mostra una significació asimptomàtica amb valor de 0, per tant, rebutgem la hipòtesi nul·la.

Taula 2.2. Mesures direccionals.

			Valor	Error estàndard asimptòtic ^a	T aproximada ^b	Significació aproximada
Ordinal per ordinal	D de Somers	Simètric	-0,119	0,019	-6,270	0,000
		MODEL ESTAT PREFERIT dependent	-0,116	0,019	-6,270	0,000
		PRÀCTIQUE S LINGÜÍSTIQ UES dependent	-0,122	0,019	-6,270	0,000

Font: Elaboració pròpia.

La *Taula 2.2* ens mostra la D de Sommers, amb un resultat de quasi simetria entre les dues variables (concordança simètrica), a més a més, el valor de correlació és molt fluix, però existeix certa relació al ser menor de 1 i major de -1, i estar separat de 0.

Taula 2.3. Mesures simètriques.

		Valor	Error estàndard asimptòtic ^a	T aproximada ^b	Significació aproximada
Ordinal per ordinal	Tau-b de Kendall	-0,119	0,019	-6,270	0,000
	Tau-c de Kendall	-0,110	0,018	-6,270	0,000
	Gamma	-0,161	0,025	-6,270	0,000
N de casos vàlids		1823			

Font: Elaboració pròpia.

Per últim, la *Taula 2.3* ens mostra una correlació fluixa entre les variables. Hi ha una correlació molt petita, però l'hi ha, ja que la Gamma, tau-b de Kendall i tau-c de Kendall ens mostren uns valors de -0,120, per tant la correlació és fluixa, però existent.

Per tant, amb aquests resultats podem senyalar una gran quantitat de dubtes relacionats amb el nostre marc teòric. Després d'haver tractat les dades, és essencial relacionar-les amb la teoria, per fer més visible i comprensible tot el que s'ha resolt a la nostra investigació.

Amb tots aquests estadístics asimètrics es busca donar sentit a la teoria amb les dades empíriques de les quals disposem a la nostra investigació. Buscàvem la relació que podia tenir la llengua amb la identitat etno-territorial, i per això vàrem fer ús de teories que expliquen aquestes dues variables.

Pel que fa a la teoria de Castelló (2001), al País Valencià en la seua totalitat te una posició sobre l'ús i valoració de la llengua, destaca la posició d'assimilació, seguida de la idealització, continua amb la lleialtat i finalment tindriem la sub-valoració. Com que els resultats ens han abocat que la identitat és la que influeix més en la llengua que no pas al contrari, veiem que els qui se senten valencians i més valencians que espanyols, fan un ús major del valencià, i per tant estarien dintre de la categoria d'actitud de lleialtat, ja que la utilitzen i la valoren com a part de la seua identitat. El bloc que se sent tant valencià com castellà és molt ampli, i la seua identitat etno-territorial està molt difuminada, en tant que les seues actituds front al valencià són d'idealització en major mesura ja que la voldrien utilitzar més, però el castellà s'imposa i poden arribar a actituds de sub-valoració i assimilació en molta menor mesura. Aquestes dues actituds sí són molt esteses dintre de les identitats etno-territorials més nacionalistes espanyoles, ja que estem parlant d'individus que es senten més espanyols que valencians o únicament valencians, per tant, aquests no utilitzen la llengua valenciana, sinó que la deprecien i no la valoren ni la utilitzen. Podem veure com es relaciona la identitat amb la llengua de manera molt clara amb aquesta teoria sobre la valoració lingüística del valencià al País Valencià de la mà de Rafael Castelló.

Al País Valencià no ens trobem amb territoris monolingües en sengles llengües, sinó un territori monolingüe castellà i un altre bilingüe valencià-castellà. Segons els nostres resultats, qui es considera només espanyol i parla sols valencià són el 0,8% del total, mentre que qui es considera només valencià i parla sols castellà són el 0,3%. La identitat etno-territorial valenciana està més adherida als individus que l'espanyola està als seus. D'altra banda, fent referència a la diglòssia, el castellà s'imposa sota el valencià i d'aquesta manera és per la qual ens trobem amb que al País Valencià no hi ha cap territori que sigui sols monolingüe en valencià, però sí en castellà.

En conclusió, es pot dir que sí hi ha relació entre la llengua i el sentiment nacional. D'altra banda, trobem certa correlació entre la llengua i el model de l'Estat, encara que en molta menor mesura que les dues variables anteriors.

5. Conclusions

Podem apreciar en els resultats i comentaris anteriors que les nostres hipòtesis queden corroborades, la identitat nacional es relaciona amb les pràctiques lingüístiques de la població del País Valencià, aquesta també posseeix relació amb la variable model d'Estat. Això ens vol dir que el sentiment identitari està relacionat amb l'ús del valencià i amb la preferència del model de Estat. La identitat nacional interfereix amb l'ús del valencià, és a dir, quan més sentiment identitari valencià, més s'utilitzarà el valencià. Les variables de sentiment identitari i llengua es relacionen més que l'estat i la llengua.

La identitat nacional que s'ha estat promocionant durant els últims anys per part de la dreta es una identitat més nacional espanyola que s'apropa al regionalisme allunyada del fusterianisme, una identitat allunyada de la identitat catalana. Es tracta d'una identitat valenciana però profundament espanyola, utilitzant elements tradicionals del folklore valencià per a mantenir aquesta. La identitat nacional valenciana, més característica de l'esquerra, està relacionada amb el fusterianisme, s'intenta construir una identitat nova, diferent a la regional. Seguint això és lògic pensar que cada identitat està relacionada amb un model d'estat diferent.

Per a cada identitat, la llengua posseeix una importància: els anomenats regionalistes tenen una actitud de subvaloració i d'assimilació (Castelló, 2001: 184). La promoció d'aquesta identitat s'ha dut a terme per part de l'Estat, que promou el castellà com a llengua primària i principal tant a l'Estat espanyol com al País Valencià, aquesta és parlada en espais públics i oficials, mentre, el valencià solament es parla en espais familiars. El regionalisme ha sigut emprat per l'Estat per promoure la castellanització de la societat valenciana, relacionen a més el valencià i el nacionalisme valencià amb el català i la seua identitat amb la catalanofòbia com a instigador d'odi (o autoodi). Es pot predir bastant bé el model d'Estat que es prefereix segons l'ús del valencià ja que aquest està relacionat com la identitat. Aquesta estratègia de promoció de la llengua i de la identitat valenciana elaborada al País Valencià en els últims anys explica perquè l'actitud més estesa és la d'assimilació. Rafael Castelló al seu capítol del llibre de Mollà mostra que aquesta actitud es la més comú, en canvi, l'actitud de lleialtat és la menys comú. Aquesta última com està relacionada amb el catalanisme té poca presència entre la població valenciana. A més a més, la revisió del marc teòric ens ha servit per comprendre que aquesta problemàtica té el seu origen al finals del segle XIX i no és quelcom cosa nova i excepcional com ens vol fer veure la dreta.

Malgrat les conclusions a les que ens han portat els resultats de l'anàlisi estadístic, volem prendre l'esquema següent per reflexionar al respecte de la relació identitat-llengua:

Dimensions	Instrumental	Valorativa
Funcions		
Comunicativa	Entendre's	Valoració llengua
Participativa/integrativa	Identificar-se	Valoració identitat

Font: Castelló, Rafael. (2001). Nacionalismes i actituds lingüístiques al País Valencià: una aproximació.

Hi ha una relació de retroalimentació entre la llengua i la identitat. Ara bé, la llengua serveix per reforçar la identitat com a valencià, és a dir, és necessària una identificació prèvia amb la valencianitat per desenvolupar una actitud de lleialtat a la llengua, i no tant a la inversa. Així mateix, el fet de que hi haja una major relació entre llengua-identitat que no pas amb llengua-model d'estat hi seria conseqüència del mateix, doncs és la identitat la variable que desencadena amb major força una actitud envers l'exogrup i l'endogrup i no tant així la llengua. Pel que al nostre parer, com a línies futures d'investigació proposem realitzar una anàlisi de les mateixes variables però posicionant la identitat etno-territorial com a independent.

6. Referències bibliogràfiques

- Bourdieu, P. (2002). *El mercado lingüístico. En Sociología y cultura* (pp. 143-158). México: Grijalbo, Conaculta
- Castelló-Cogollos, R. (2001). Nacionalismes i actituds lingüístiques al País Valencià: una aproximació. Mollà, T. (Ed.) *Ideologia i conflicte lingüístic* (p.145-200). Alzira: Bromera
- Castelló-Cogollos, R. (2017). 'Estats, nacions i societats. El cas valencià'. *Debats*, 131(1), 65-78.
- Castelló-Cogollos, R. (2002): *La estructura cultural del País Valencià*. Proyecto docente. València. Universitat de València (inèdit). Pg. 333-378.
- Fishman, J.A. (2001a). Llengua i etnicitat: la visió des de dins. Mollà, T. (Ed.) *Llengua i identitat* (p.191-220). Alzira: Bromera
- Fishman, J.A. (2001b). Manteniment lingüístic i etnicitat. Mollà, T. (Ed.) *Llengua i identitat* (p.21-56). Alzira: Bromera
- Fishman, J.A. (2001c). Observacions finals [sobre llengua i identitat ètnica]. Mollà, T. (Ed.) *Llengua i identitat* (p.243-264). Alzira: Bromera
- Fishman, J.A. (2001d). Sociolingüística [i identitat ètnica]. Mollà, T. (Ed.) *Llengua i identitat* (p.221-242). Alzira: Bromera
- Fishman, J.A. (2001e). Tornant a la llengua i etnicitat. Mollà, T. (Ed.) *Llengua i identitat* (p.175-190). Alzira: Bromera
- Flor, V. (2011). 'El regionalisme anticatalanista i la construcció de la identitat valenciana autonòmica'. *Quaderns de ciències socials*, 19, 5-50.
- Fuster, J. (1964). *Nosaltres, els valencians* (Vol. 32). Edicions 62.
- Llobera, J.R. (2001). La força de la llengua en la identitat nacional: l'experiència d'Europa occidental. Mollà, T. (Ed.) *Ideologia i conflicte lingüístic* (p.57-90) Alzira: Bromera
- Marqués, J. V. (1974). *País perplex: notes sobre la ideologia valenciana*. Edicions Tres i quatre.